

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Художньо-графічний факультет
кафедра образотворчого мистецтва

О.М. Разінкіна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 2 року навчання
ОС «бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)
з дисципліни «Теорія та практика малюнку»: Варіативний комплекс
завдань і вправ для самостійного виконання

Одеса – 2017

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою Радою ПНПУ імені К.Д. Ушинського,

Протокол № _____ від _____ р.

Методичні рекомендації розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, протокол №1 від 28 серпня 2017 р.

Укладач: **Разінкіна О.М.**, викладач кафедри образотворчого мистецтва

Рецензенти:

Кубриш Н. Р., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту ОДАБА

Котова О.О. кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва ПНПУ імені К.Д. Ушинського

Методичні рекомендації з дисципліни «Теорія та практика малюнку»: «Варіативний комплекс завдань і вправ для самостійного виконання» призначені для самостійної роботи студентів другого року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) і мають на меті опрацювання вмінь та навичок, отриманих під час академічних занять, поширення діапазону використання зображальних матеріалів, створення умов саморозвитку особистості студента.

Відповідальний за випуск:

зав. кафедри образотворчого мистецтва ПНПУ імені К.Д. Ушинського
доктор мистецтвознавства, професор **Тарасенко О.А.**

Вступ

Однією з форм, які допомагають вирішити проблему професійної освіти, є продумані та систематизовані, логічно та цілеспрямовано розроблені завдання та вправи для самостійної роботи студентів, в яких послідовно стоять пізнавальні задачі, під час рішення яких вони усвідомлено та активно засвоюють знання та вчаться творчо використовувати їх в нових умовах.

Метою виконання самостійних завдань з дисципліни «Теорія та практика малюнку» є розширення уявлень студентів про закономірність вирішення учбових та творчих завдань, залучення їх до естетичного та художньо-творчого досвіду, закріплення знань та вмінь, які отримані під час академічних занять, розвиток творчих здібностей в процесі виконання завдань.

У процесі засвоєння дисципліни здобувач повинен

знати: - виразні можливості художніх матеріалів;

- правила побудови композиції;

Вміти: - передавати характерні особливості моделі;

- виявити загальні пропорції та конструктивні особливості моделі;

- самостійно оцінювати опрацьований матеріал, користуватися різноманітними джерелами інформації;

- практично використовувати опрацьовані навички у послідуєчих академічних завданнях з академічного малюнку.

Даний підхід до розробки методичних рекомендацій для самостійної роботи студентів дозволяє опрацювати та закріпити вміння та навички, які були отримані під час академічних занять; виявити можливості матеріалу, який вивчається; створює умови для саморозвитку особистості студента та готує до виконання наступних завдань з дисципліни «Теорія та практика малюнку».

ВАРІАТИВНИЙ КОМПЛЕКС ЗАВДАНЬ І ВПРАВ

для самостійного виконання студентами другого року навчання

В даних методичних рекомендаціях подані зразкові завдання і вправи, які необхідно виконати. Вони будуть сприяти більш якісному виконанню обов'язкових аудиторних завдань. Оволодіння навичками і умінням графічної діяльності при виконанні даних вправ допоможе вирішувати складніші образотворчі задачі.

Необхідно пам'ятати, що виконання вказаних вправ допоможе більш глибоко засвоїти академічний малюнок, оволодіти закономірностями учбового малюнка. Це дасть можливість більш творчо вирішувати художні задачі мистецтва графіки і удосконалювати професійну підготовку студентів в області образотворчого мистецтва.

Начерками називають швидкі, лаконічні, невеликі за розміром замальовки. У них передається найсуттєвіше загальне враження від природи без проробки деталей: характерні пропорції, рухи, індивідуальні особливості. Обминаючи дрібниці, які відволікають увагу, тобі необхідно «впіймати» основний рух, відчутти рівновагу постаті, при малюванні постаті людини простежити, щоб вона не «падала» і не нагадувала «дерев'яну» ляльку. Потрібно перевірити основні пропорції.

Начерки допомагають майбутньому спеціалісту розвивати спостережливість, вміння гостро і точно схоплювати найголовніше в природі й відкидати другорядне, несуттєве. Гостре почуття приходить не відразу, і саме начерки пробуджують здатність відтворювати побачене як яскравий образ і довго утримувати його в пам'яті студента. Ця якість вкрай необхідна майбутньому вчителю образотворчого мистецтва. Досвідчені вчителі образотворчого мистецтва використовують безліч графічних прийомів і засобів, різноманітні лінії, штрихи, плями, намагаючись якомога повніше задіяти можливості матеріалу. Застосовують змішані техніки двох і трьох матеріалів для отримання більшої виразності.

Кожен графічний матеріал володіє своїми специфічними зображувальними властивостями. Пером і тушшю роблять невеликі витончені начерки з тонкою і лаконічною лінією і малою кількістю тону. У пір'євому начерку, як і в начерку олівцем, особливо важливою є лінія. Залежно від мети, завдань, умов, начерки виконуються різними способами і матеріалами. Найчастіше – лініями без ґрунтового моделювання форми; лініями з тоновим опрацюванням форми, із застосуванням елементів схеми побудови. Іноді начерки можуть виконуватися тоном, плямою. Матеріали, що застосовуються при начерках, дуже різноманітні. Це графітні олівці різної м'якості, кольорові олівці, туш (пензлем мокрим і сухим, а також пером), соус (мокрый і сухий), сангіна, пастель, однотонна акварель, вугілля, крейда (на тонованому папері, картоні).

Швидкі малюнки – начерки й замальовки з натури – виконують важливу роль у художньо-творчій діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва з дисциплін «Теорія та практика малюнку» та «Теорія та практика живопису». Виконуючи начерк, студент використовує основний образотворчий засіб – лінію, майже не додаючи до неї ні штрихів, ні уточнень із виправленнями. Але більше промальований начерк, або замальовка, включає легке штрихування, а також розтирання, що має за мету передати в зображенні враження об'ємності й освітленості об'єкта. Ще більш докладним зображенням є етюд. Це теж результат швидкого малювання, але тут художник здійснює роботу, спрямовану на вивчення предмета, тому він є більш тривалим за часом виконання.

Короткочасні зарисовки – це стисла, скупа за засобами розповідь про те, що зображується. У довгостроковому малюнку лаконічно, досить переконливо передається освітлення, об'ємна форма, деякі важливі деталі. На відміну від тривалого, довгострокового малюнка, де ґрунтовно опрацьовуються навіть найдрібніші деталі складного цілого, начерки з натури найчастіше фіксують загальне враження, найголовніше в об'єктах зображення або ж, навпаки, окремі начерки натури. Водночас начерк не

менше, ніж тривалий малюнок, повинен правильно передавати форму, пропорції, обсяг, просторове розташування предмета, психологічний стан зображуваного студентом. Характерна особливість начерку – простота, узагальненість, широта в передачі форми об'єкта. Студент із найбільш можливою швидкістю малює те, що зацікавило, привернуло його увагу. Нерідко образи та враження доповнюються накопиченими раніше, будять творчу активність, народжують задум майбутнього твору.

Начерк – це не точна копія, не протокольний виклад побаченого, а загальна, образна, лаконічна інтерпретація зображуваного. Виконуючи таку роботу, майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен свідомо відволікатися від дрібниць, другорядних деталей, зосереджуючи свою увагу на найголовнішому, прагнучи виразити зміст зображуваного об'єкта або сюжету, створити його збірний образ. Великою якістю хороших начерків є наявність у них відчуттів, настроїв, відповідних зображуваному сюжету.

Начерки можуть виконуватися з навчально-пізнавальною метою. У цьому випадку малюнок є засобом вивчення природи, навколишнього життя й накопичення професійних знань та умінь. Інше творче завдання ставиться перед студентом під час виконання начерків і зарисовок з метою опрацювання деталей, окремих образів того чи іншого великого твору. Необхідність передавати в начерках найголовніше, характерне ставить перед студентами задачу досягнення виразності, образної характеристики зображуваного, що є важливим засобом залучення до процесу творчості. Особливого значення набуває начерк для розвитку зорового сприйняття, спостережливості студента, адже в цьому випадку він змушений відкидати деталі, прагне декількома лініями, штрихами схопити лише найсуттєвіше, характерне.

Процес створення начерків викликає у студентів зацікавленість, робить роботу творчою. Важливою є та обставина, що студенти бачать результати своєї праці, можуть швидко виконувати декілька начерків того самого

об'єкта. У них є можливість експериментувати, шукати, здійснювати цікаву і продуктивну творчу роботу.

Потрібно активніше використовувати начерки в процесі виконання навчальних завдань з малюнка, живопису. Сюжетне й тематичне малювання виконується також у педагогічній практиці вчителя образотворчого мистецтва, коли йому потрібно виконувати малюнки з поясненнями до уроків, ілюструвати, доповнювати словесний виклад навчального матеріалу. Систематичні заняття значною мірою сприяють оволодінню цим видом малювання.

На всіх етапах виконання начерку потрібно прагнути виявити загальне враження від намальованого об'єкта, дати цілісне уявлення про нього. Процес роботи над швидкими зарисовками може значно сприяти формуванню і розвитку навичок цілісного бачення природи й зображення. Виконання швидких, лаконічних начерків сприяє формуванню цілісного бачення у студентів. Помітна допомога в цій справі – використання матеріалів і техніки виконання начерків, що дозволяють малювати широко, узагальнено. До них належать вугілля, сангіна. Особливо слід підкреслити значення роботи пензлем як засобом, що сприяє досягненню цілісності, узагальненості зображення.

Дуже важливою особливістю начерків є їх лаконізм. У начерках віддзеркалюються переважно головні, найістотніші характеристики об'єктів, що зображуються. Це стисла, лаконічна образотворча розповідь про побачене, задумане. Розповідь при цьому виразна, загострена, нерідко має безперечні художні переваги. "Швидкий" і "незакінчений" начерк, виконаний майстром моментально, може бути життєво правдивішим і художньо ціннішим за ретельно виписаний твір.

Важливе значення в оволодінні умінням цілісно й лаконічно виконувати начерки має силуетне малювання, коли основна увага спрямована на характеристику цілого, передачу загальних контурів предмета, його маси, силуету. Найчастіше такі начерки роблять пензлем і

одноколірною (чорною або коричневою) аквареллю, тушшю або створюють силуетне зображення за допомогою вугілля чи темної сангіни. Загальна принципова установка при виконанні швидких начерків така: у максимально короткий термін осмислити майбутню роботу, оцінити характерні особливості об'єкта й швидко зобразити його за допомогою графічних засобів.

Чималу роль у прискоренні процесу створення зображення в начерках виконує також раціональний, методично обґрунтований принцип виконання роботи: від цілого – до частин, від головного – до другорядного. Починаючи роботу над начерками зі встановлення цілого, з характеристики великих мас, студент швидше і впевненіше здійснює процес створення зображення. Використовуючи такий принцип роботи, легше досягти лаконізму й виразності начерків. Тверде засвоєння й уміле дотримання методичної послідовності створення зображення в начерках особливо важливе для майбутнього вчителя, якому належить надалі передавати свої знання школярам. Творчий підхід до процесу створення начерків означає відмову від шаблону

Творчий підхід до процесу створення начерків означає відмову від шаблонних, стереотипних прийомів їх виконання й вимагає в кожному конкретному випадку відповідних виразних засобів, оригінальних рішень. Велике значення має систематична самостійна робота студентів над малюнками і начерками. Вона не тільки доповнює практичні заняття, але й сприяє розвитку і вдосконаленню багатьох важливих якостей і навичок. Ефективність самостійної роботи студентів залежить від ряду умов. Вагомою є активність самих студентів, розуміння ними значення і завдань таких зарисовок, регулярність їх здійснення, зацікавленість справою. Необхідно також наголосити на ролі викладача в організації і керівництві самостійною роботою, яка повинна бути добре продумана в методичному плані, щоб малювання не здійснювалося бездумно, стихійно, епізодично [6: с. 165]. Студентам потрібно поступово, послідовно, у методично обґрунтованому

порядку вивчати різноманітну тематику при проведенні самостійних зарисовок з натури, із пам'яті, уявлення й уяви.

Під час практичних занять і самостійної роботи студентам потрібно частіше практикуватися у вирішенні творчих завдань: малювання з натури, з уявлення і уяви на різні теми; виконання начерків різноманітних об'єктів у складних положеннях; створення сюжетних зарисовок на основі спостережень, творчої інтерпретації. Важливо, щоб студенти постійно знаходилися в стані творчої активності, творчого пошуку й регулярно удосконалювалися в такому малюванні, де потрібна пам'ять, уява, де необхідно проявляти ініціативу й ухвалювати самостійні рішення. Заняття з виконання начерків якнайкраще сприяють у цьому.

Студенти повинні твердо засвоїти принципи послідовного здійснення процесу створення начерку. Починаючи його виконання, слід заздалегідь розглянути об'єкт зарисовки, визначити його істотні, найцікавіші особливості, уявити собі задачі й кінцевий результат роботи. І все це доводиться робити протягом дуже невеликого часу, іноді майже миттєво. Таким чином, заняття з начерків активно сприяють розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, формуванню його особистості і зростанню професійної майстерності. Постійний самоконтроль, здійснюваний студентами, постановка відповідних задач, послідовне освоєння методів виконання начерків допоможуть оволодіти цим видом образотворчого мистецтва.

Завдання 1. Виконати технічні вправи для виявлення властивостей паперу і можливостей малювальних матеріалів.

Дане завдання допоможе надалі правильно вести підготовку і організувати образотворчу діяльність, набути знання про техніку виконання малюнка конкретним матеріалом.

Вправа 1. На папері різних сортів і тональності заштрихувати і затонувати невеликі площини графітним олівцем, сангиною сепією, вугіллям, соусом, пастеллю, тушшю (перо, паличка, кисть) і т.д. Скомбінувати всі варіанти паперу і матеріалу.

Вправа 2. На окремому конкретному форматі одного сорту паперу передати за допомогою штрихування варіанти тону і фактури.

Вправа 3. На папері різного сорту виконати штрихування в поєднанні різних матеріалів, наприклад, вугілля і сангіна.

Вправа 4. Використовуючи різні технічні прийоми (техніку), конкретними малювальними матеріалами виконати зображення на окремих форматах паперу різного сорту і тональності.

Завдання 2. Виконати декілька копій з репродукцій творів майстрів малюнка факсиміле. При цьому вивчити художні прийоми зображення в малюнках художників російського, радянського і зарубіжного образотворчого мистецтва.

Завдання 3. Виконати малюнки гіпсових орнаментів і капітелі.

Вправа 1. Виконати малюнки гіпсового орнаменту в похилому положенні.

Вправа 2. Виконати малюнок капітелі з драперією.

Завдання 4. Виконати малюнки тематичних натюрмортів з гіпсовими моделями.

Вправа 1. Малюнок натюрморта з гіпсовим орнаментом. Матеріал – вугілля.

Вправа 2. Виконати малюнок натюрморта з гіпсовою маскою.

Завдання 5. Виконати малюнки натюрмрту в інтер'єрі.

Вправа 1. Малюнок тематичного натюрморта «В майстерні». Матеріали – олівець, вугілля, соус або сангіна.

Вправа 2. Виконати малюнок натюрморта в інтер'єрі в техніці по вибору студента (туш, перо, паличка, кисть).

Завдання 6. Виконати малюнки натюрмортів, що відображають певну тематику.

Вправа 1. Малюнок тематичного натюрморта «Музичні інструменти». Матеріал – туш, перо.

Вправа 2. Малюнок тематичного натюрморта «Старі речі».

Вправа 3. Виконати натюрморт з гіпсовою фігурою (голова, торс).

Вправа 4. Виконати тематичний натюрморт з блискучими предметами.

Вправа 5. Виконати малюнок натюрморта на тлі дзеркала з віддзеркаленням інтер'єра приміщення.

Вправа 6. Виконати малюнок на тему «Хліб». Матеріал по вибору студента.

Вправа 7. Виконати малюнок натюрморта із зображенням виробів народного прикладного мистецтва або дитячих іграшок.

В період вивчення частин зліпка голови Давида, а так само форми інших зліпків голови людини, студенти можуть виконувати анатомічні малюнки, в яких необхідно виявити міміку обличчя, певні емоції і їх ознаки. Така робота допоможе студентам в період педагогічної практики, оскільки вивчення і знання міміки будуть сприяти виявленню психічного стану як окремого учня, так і класу в цілому, що допоможе проводити необхідний відбір педагогічних дій в управлінні естетичним вихованням школярів.

Завдання 7. Виконати короточасні малюнки деталей гіпсової голови.

Вправа 1. Виконати лінійно-конструктивний малюнок носа в трьох поворотах методом обрубовки

Вправа 2. Виконати малюнок в трьох поворотах (тональне рішення).

Вправа 3. Виконати малюнки деталей особи (рот-ніс, рот) і провести аналіз форми.

Вправа 4. Виконати накидання і зарисовки деталей особи. Передати характерну особливість будови форми.

Вправа 5. виконати малюнки рота в декількох положеннях.

Вправа 6. виконати малюнки деталей особи (очи-ніс, ніс-рот).

Вправа 7. Виконати малюнок гіпсової моделі очі в різних поворотах.

Вправа 8. Виконати малюнки гіпсової моделі вуха в різних поворотах.

Завдання 8. Виконати малюнки черепа, гіпсових анатомічних моделей голови в різних поворотах.

Завдання 9. Виконати анатомічні малюнки голови людини і її частин із зображенням мимики і емоційного стану.

Вправа 1. Показати в малюнках ознаки здивування, цікавості, допитливості, нудьги, образи, подиву, задоволення, сорому, натхнення, інтересу, радості, сумніву, злості, жалю, захоплення, розчарування, страху, гніву, байдужості і т.д. При цьому вивчити стан емоцій залежно від впливу конкретних м'язів і виділити їх в малюнка. Спочатку малюнки повинні бути вивчені за вдачею за допомогою посібників з пластичної анатомії, а потім виконуватися по пам'яті, уявленню.

Завдання 10. Виконати короткочасні малюнки голови людини (гіпсові зліпки). Матеріал – олівець, папір різного сорту

Ці завдання виконуються у вільний час та під час проходження пленерної практики. Формат повинен бути не більш листа паперу, а матеріал по вибору студента.

Завдання 11. Виконати серію малюнків, нарисів і зарисовок пейзажного мотиву, окремих дерев, трав, квітів, листя, каменів і т.д.

Завдання 12. Виконати серію малюнків із зображенням предметів або квітів на підвіконні і видом пейзажу різних часів року. Матеріал по вибору студента.

Завдання 13. Виконати малюнки натюрмортів в умовах навколишнього середовища пленера.

Вправа 1. Малюнок натюрморта проти світла (контражур). Матеріал – олівець або сангіна.

Вправа 2. Малюнок натюрморта на тлі пейзажу. Матеріал – туш, перо.

Вправа 3. Малюнок натюрморту на пленере в тоновому зображенні.

Вправа 4. Виконати малюнок натюрморту з весняними квітами на сонці.

Завдання 14. Виконати серію малюнків із зображенням мотивів сільського і міського пейзажу в зимовий час. Матеріал по вибору студента.

Завдання 15. Завдання: виконати начерки або зарисовки зимових дерев. Матеріал – по вибору студента. Використовувати різні прийоми зображення.

Завдання 16. Виконати серію зарисовок окремих рослинних форм (шишки, вітки, овочі і т.д.). Матеріал різний.

Завдання 17. Виконати малюнки весняних дерев.

Вправа 1. Виконати малюнок групи дерев. Матеріал – туш, перо.

Вправа 2. Виконати малюнок дерев в техніці по вибору студента.

Вправа 3. Виконати малюнок дерев, що знаходяться в різних просторових планах при певному стані погоди.

Завдання 18. Виконати серію зарисовок міського мотиву із зображенням архітектурних пам'ятників.

Вправа 1. Виконати зарисовки міських двориків. Матеріал – олівець.

Вправа 2. Виконати зарисовки під'їздів будівель старої частини міста. Матеріал – по вибору студента.

Вправа 3. Виконати зарисовки будівель і їх віддзеркалення у воді. Об'єкт малювання – будівлі навкруги водоймища в парку «Перемога».

Завдання 19. Виконати серію зарисовок весняних квітів з використанням різних прийомів зображення.

Завдання 20. Виконати короточасні малюнки морського пейзажу. Використовувати різні малювальні матеріали і тонований папір.

Вправа 1. Виконати малюнок морського берега із зображенням скелі і каменів.

Вправа 2. Виконати малюнок морського берега в техніці туш-перо.

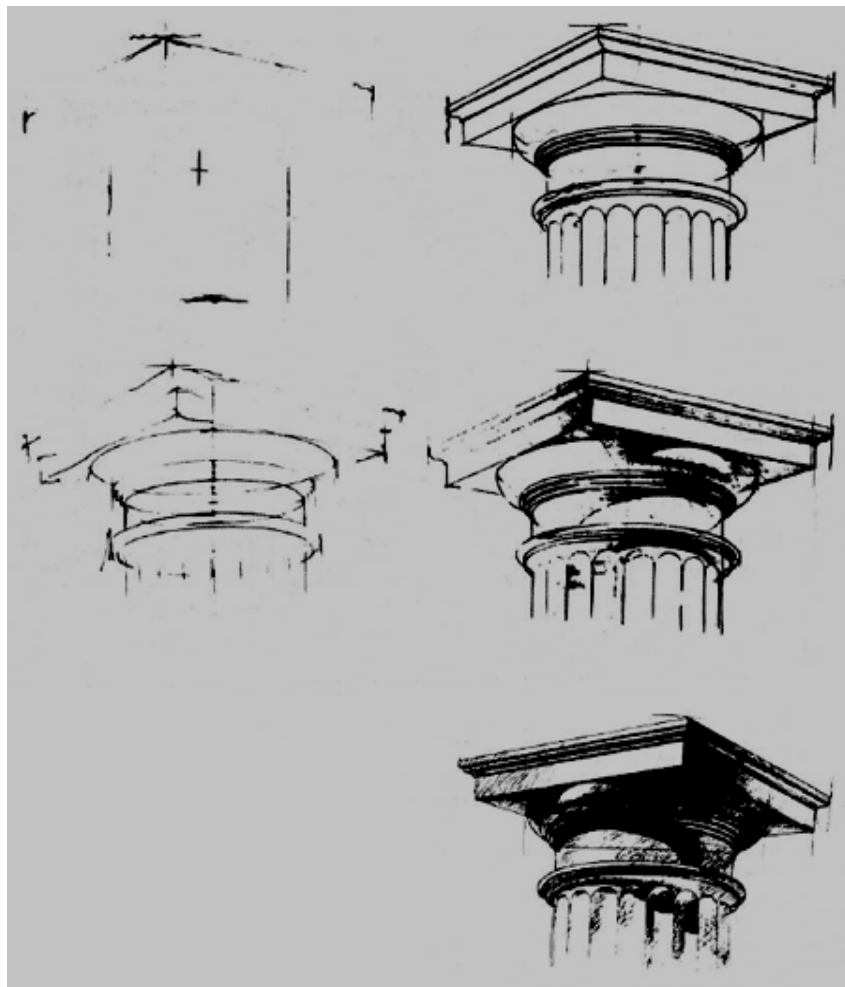
Завдання 21. Виконати начерки фігури людини в різних рухах.

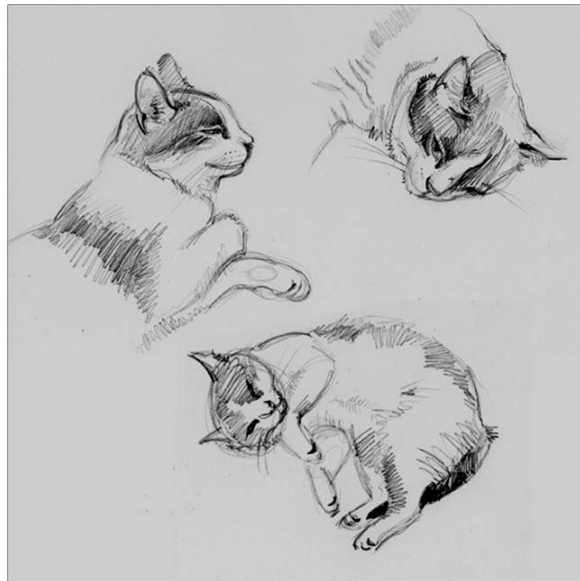
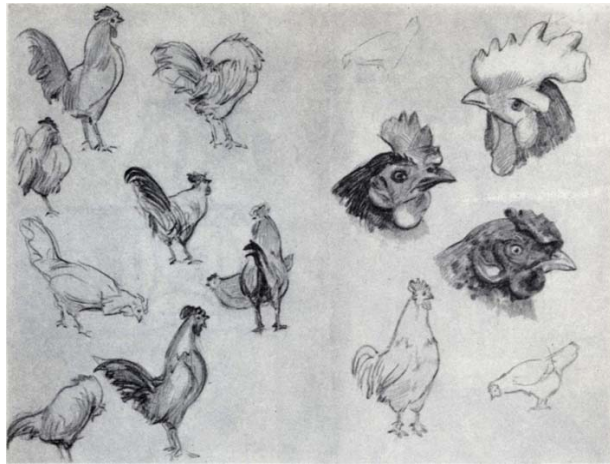
Вправа 1. Виконати накидання фігури людини. Матеріал – графітний олівець, акварельна крейда, кулькова і чорнильна ручки.

Вправа 2. Виконати накидання і зарисовки фігури людини. Матеріали – туш, перо, паличка, кисть.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Автопортрет - портрет художника, який він виконав сам.

Акварель - прозора фарба, що легко розчиняється водою; твір, виконаний такими фарбами.

Анатомія - наука про будову людського тіла; художники вивчають пластичну анатомію.

Анімалістика - жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенням тварин, птахів, комах.

Архітектура - мистецтво проектування і спорудження окремих будинків та їх ансамблів, площ, навіть цілих міст, які створюють середовище для життя людей.

Відтінок - різновид будь-якого кольору, що відрізняється від основного певною яскравістю, інтенсивністю.

Вугілля - матеріал для малювання, виготовлений з обпалених гілок дерев; рисунок, виконаний таким матеріалом.

Галерея - спеціальне приміщення, в якому розміщені для огляду твори мистецтва.

Гравюра - вид графіки, в якому зображення є друкованим відбитком.

Графіка - вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є малюнок, виконаний переважно на папері олівцем, пером, пензлем, вуглем тощо; друковані зображення, відтиснуті на папері гравірованою формою. Розрізняють станкову, книжкову, журнально-газетну, прикладну, плакатну графіку.

Гризайль - декоративне малярство, виконане відтінками одного кольору, зазвичай чорного або брунатного; іноді імітує скульптурний рельєф.

Гуаш - непрозора фарба, яка розчиняється водою; малюнок, виконаний такими фарбами.

Дереворит - різновид гравюри на дереві, ксилографія.

Ескіз - попередній начерк картини.

Етюд - допоміжний малюнок, виконаний з натури, для майбутнього твору чи його частини.

Живопис (малярство) - вид образотворчого мистецтва, що відтворює предмети та явища за допомогою фарб. Розрізняють монументальний, декоративний, станковий живопис.

Задній план - те, що намальовано позаду, що не становить головного змісту картини, не є істотним.

Замальовка - малюнок з натури з метою тренування чи збирання матеріалу для якої-небудь теми в малюванні; начерк, ескіз.

Заставка - малюнок перед початком розділу, частини книги.

Картина - твір живопису, виконаний фарбами на полотні, папері, дошці.

Книжкова графіка - різновид графіки, призначений для оформлення книги.

Композиція - 1. Конкретна побудова, внутрішня структура твору. 2. Твір як кінцевий результат творчої праці митця.

Контраст - різка протилежність у чомусь.

Контур - лінія, що окреслює форму.

Лінійна перспектива - показує, у скільки разів зменшиться віддалена частина предмета порівняно з наближеною, завдяки чому з'являється можливість правильно зображати предмет у будь-якому положенні.

Лінійний малюнок - малюнок, засобом якого є тільки лінії.

Лінія - риска, вузька смужка на будь-якій поверхні, один з головних засобів образотворчого мистецтва.

Лінія горизонту - перспективна лінія, отримана перетином горизонтальної площини, розташованої на рівні очей того, хто малює, із площиною картини.

Ліногравюра, або лінорит - техніка гравюри на лінолеумі.

Літографія - вид графіки; друкування зображення здійснюється з літографського каменя.

Модель - людина або предмет, що слугує для художнього відображення.

Мольберт - підставка для живопису, на яку встановлюють підрамник з полотном, картон, дошку для роботи художника.

Монотипія - різновид графічної техніки. Фарби одного чи кількох кольорів накладають на рівну поверхню металевої дошки, на друкарському верстаті отримують єдиний відбиток.

Мотив - 1. Тема або ідея художнього твору. 2. Зразок, характерна особливість.

Натура - реальні явища, істоти й предмети, які митець зображує, спостерігаючи як модель.

Натюрморт - жанр образотворчого мистецтва: зображення неживих предметів (посуд, квіти, овочі й фрукти тощо).

Об'єм - форми, абриси будь-чого в трьох вимірах.

Панно - декоративний живописний або скульптурний твір, призначений для оздоблення стіни чи стелі.

Пастель - м'який кольоровий олівець без оправы; малюнок, виконаний такими олівцями.

Пейзаж - жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, архітектурних композицій.

Пергамент - старовинний матеріал для писання і малювання, який робили зі шкіри ягнят.

Перо - інструмент для писання і створення малюнків чорнилом, тушшю.

Писанка - вид декоративно-ужиткового мистецтва: яйце, розписане різнокольоровими візерунками.

Півтон - забарвлення, насиченість, перехідні від світлого тону до темного.

Планшет - дошка, на якій розташовують папір для малювання.

Пленер - малювання на відкритому повітрі (не в майстерні).

Пляма - частина будь-якої поверхні, що виділяється своїм тоном, кольором, освітленням.

Портрет — жанр образотворчого мистецтва: зображення людини або групи людей в живописі, графіці, скульптурі.

Пропорція - 1. Співвідношення частин цілого між собою. 2. Розмірність тіла людини.

Рельєф - скульптурне зображення на площині.

Сангіна - м'який червоний або червоно-брунатний олівець без оправы; малюнок, виконаний таким олівцем.

Світлотінь - сувора закономірна градація світлих і темних тонів, плям як засіб передачі об'ємності зображення.

Сепія — графічний матеріал (брунатна фарба), який виготовляють із захистного «чорнила» каракатиці; твір, виконаний такою фарбою.

Силует - однобарвне зображення будь-кого, будь-чого, що намальоване на однотонному тлі або вирізане.

Скульптура - вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну або рельєфну форму і виконуються способом різьблення (з твердих матеріалів) чи ліплення (з м'яких матеріалів).

Соус - сухий матеріал з пресованої сажі для рисування; використовують і як фарбу (мокрий соус).

Станкове мистецтво - мистецтво (живопис, графіка, скульптура), твори якого мають самостійний художній характер (на відміну від монументального мистецтва).

Сюжет - тема, предмет зображення.

Темпера - фарба, розтерта на яєчному жовткові або на суміші клейового розчину з олією і розведена водою; темперою зазвичай малюють на дереві.

Тінь - місця на малюнку, картині, які зображують найменш освітлені ділянки будь-чого.

Тон - відтінок будь-якого кольору, що характеризується певним ступенем яскравості, насиченості.

Туш - фарба (рідка або суха), зазвичай чорного, дуже стійкого кольору, яку використовують для малювання, креслення пензлем, пером.

Фломастер - різновид ручки для малювання; малюнок, виконаний такою ручкою.

Фреска - різновид монументального живопису: малювання водяними фарбами по вологій штукатурці.

Штрих - лінія, риска, яку виконують одним рухом руки; основний, найпростіший елемент малюнка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А.Г. Асмолов. - М.: Смысл, 2001.
2. Беда Г.В. Живопись: Учебное пособие для студентов пед. институтов по спец. № 2109 «Черчение, изобразительное искусство и труд»/ Г.В. Беда. -М.: Просвещение, 1986.
3. Богачева М.И. Формирование творческой индивидуальности художника / М.И. Богачева: Автореф. дис. канд. философских наук. М., 1972.
4. Гинзбург И. П. П. Чистяков и его педагогическая система / И. П. Гинзбург. – Л. – М., 1940.
5. Жаданова Л. А. Обучение живописи на пленэре как процесс развития художественно-творческой индивидуальности студентов / Любовь Афанасьевна Жаданова: Диссерт..канд. педагог..наук. - 13.00.02. - Санкт-Петербург, 2006.
6. Піддубна О. М. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі вивчення предметів "малюнок" й "живопис" при виконанні начерків // Естетичне виховання дітей та молоді : теорія, практика, перспективи розвитку : [зб. наук. праць] / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2012.
7. Піддубна О. М. Формування творчої активності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у процесі занять живописом / О. М. Піддубна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2012. – Вип 67.
8. Піддубна О. М. Організація конкурсів і виставок творчих робіт студентів як інноваційний метод професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва / О.М. Піддубна // Вісник Луганського

національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки). – 2012. – № 22 (257) листопад. – С. 161–167.

9. Ростовцев Н. Н. Развитие творческих способностей на занятиях рисованием : [учеб. пособие для студентов худож.-граф. фак. пед. ин-тов] / Н. Н. Ростовцев, А. Е. Терентьев. – М. : Просвещение, 1987.

10. Шестак Н.В. Высшая школа: технология обучения / Н.В. Шестак. - М.: Вузовская книга, 2000.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов Н.Н. Основа рисования: Учебное пособие. – М.: Стройиздат, 1977.
2. Барчай Е. Анатомія для художників. - Будапешт, 1973.
3. Баммес Г. Изображение фигуры человека. – Берлин, 1984.
4. Кузин В.С. наброски и зарисовки. – М., 1981.
5. Материалы и техника рисунка: Учебное пособие/ отв. ред. В.А.Королев. – М.: Изобразительное искусство, 1983.
6. Радлов Н.Э. Рисование с натуры. – Л.: Художник РСФСР, 1978.
7. Ростовцев Н.Н. Учебный рисунок. – М., 1984.
8. Ростовцев Н.Н. Малювання голови людини. – М., 1989.
9. Красников В.Г. Каноны рисунка фигуры человека: учеб.-метод. Пособие. - Благовещенск: Изд-во Амур.гос ун-та, 2009.
10. Серебряков В.А. Рисунок анатомической гипсовой фигуры человека и его конечностей, екорше Ж.А. Гудона: учеб.-метод. пособие/ В.А. Серебряков, С.А. Попов, А.А. Тахаев; АмГУ ФДиТ.- Благовещенск: изд-во Амур.гос. ун-та, 2009.
11. Ли Н.Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка: Учебник. – М.: Эксмо, 2010.
12. Основы изобразительной грамоты: Рисунок, живопись, композиция. Учебн. пособ. для студентов пед. институтов. 2-е изд., перераб. и доп. / Г. В. беда. – М.: Просвещение, 1981.

13. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / Гл. ред. В.М. Полевой; Ред. кол.: В.Ф. Маркузон, Д.В. Саробьянов, В.Д. Синюков - М.: Советская энциклопедия, 1986.
14. Жаданова Л.А. О формировании творческих способностей студентов на пленэре по живописи // Культурологические исследования'03: Сб. науч. тр. Вып. 4. / Под ред. Г.К.Щедриной. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2003. - С.488-491.